

BENDRADARBIAVIMO TENDENCIJOS SIENOS APSAUGOS TEMATIKA**Danguolė Seniutienė**

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedra
V. Putvinskio g. 70, LT- 44211, Kaunas
Telefonas 8 (37) 30 36 40,
[El.p. dseniutiene@mruni.eu](mailto:El.p.dseniutiene@mruni.eu)

Pagrindinės sąvokos: principas, saugumas, bendradarbiavimas.

Keywords: principle, security, cooperation.

SANTRAUKA

Straipsnyje nagrinėjamas vienas iš Europos Sąjungos (toliau ES) / Šengeno integruotų sienos saugumo modelio elementų (antrasis filtras) – tarptautinis bendradarbiavimas sienų saugumo klausimais.

Pabrėžiama, jog ES nesiekia suderinti skirtingų nacionalinių įstatymų priimant bendras taisykles. Ja veikiau siekiama skatinti bendrą kai kurių principų pripažinimą valstybių nacionalinėje teisėje ir praktikoje.

Valstybės sienos apsauga - yra sudėtinė Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo užtikrinimo dalis. Vienas svarbiausių prioritetų – patikima, ES reikalavimus atitinkanti valstybės sienos kontrolė ir apsauga, ypatingą dėmesį skiriant ES išorinės sienos kontrolei ir apsaugai.

Per pastaruosius nepriklausomybės metus valstybės sienos apsaugos sistema ne kartą keitėsi, keitėsi ir valstybės sienos apsaugos subjektai bei jų įgaliojimai. Dar ir šiandieną neaišku, ar yra sukurta vientisa valstybės sienos apsaugos sistema, ar pakankamai yra išgrynintos valstybės sienos apsaugos subjektų funkcijos, ar jos tarpusavyje nesidubliuoja, ar prisijungusi prie daugelio tarptautinių konvencijų Lietuvos Respublika tinkamai adaptavo tarptautinės teisės principus, ar sukurti nacionalinėje teisėje reikiami bendradarbiavimo valstybės sienos apsaugos klausimai mechanizmai.

IVADAS

Siekdama įvykdyti vis didėjančius savo įsipareigojimus, šiuolaikinė valstybė priskiria viešojo administravimo subjektams įvairias pareigas ir įgaliojimus. Viešojo administravimo funkcijų apimtį iš esmės lemia: šiuolaikinių demokratiškos valstybių tikslai, prioritetai ir vertybės, jų teisinės sistemos; viešojo administravimo subjektų turimi techniniai, žmoniškieji ir ekonomiškieji ištekliai; pasitikėjimas viešojo administravimo mechanizmo veikimu¹.

Aiškios teisės šakos taisyklės ir principai² sustiprina teisinį apibrėžtumą ir sumažina piktnaudžiavimo galimybę, pernelyg neapribodami teisinės diskrecijos, kuri būtina viešojo administravimo subjektams siekiant teisingai ir efektyviai tvarkyti viešuosius reikalus.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą bei prisijungus prie Šengeno erdvės toliau tęsimas nuoseklus Lietuvos teisės derinimas su Europos Bendrijos teise bei tiesioginis jos taikymas, todėl yra reikalingos vis išsamesnės ir tikslesnės žinios. Tuo tikslu Lietuva yra išleidusi eilę projektų, planų ir programų dėl normų suderinamumo.

Tačiau reiktų pabrėžti, jog Europos Sąjunga nesiekia suderinti skirtingų nacionalinių įstatymų priimant bendras taisykles. Ja veikiau siekiama skatinti bendrą kai kurių principų pripažinimą valstybių nacionalinėje teisėje ir praktikoje.

Tiek Lietuva, tiek kitos naujosios ES narės turi garantuoti visišką ir efektyvų administracinių struktūrų veikimą, ypač siekiant užtikrinti vientisą ir prognozuojamą *acquis* įgyvendinimą³.

Vienas iš ES sutarties⁴ 1 straipsnyje keliamų tikslų yra „ (...) puoselėti ir plėtoti Sąjungą kaip laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje laisvas asmenų judėjimas užtikrinamas kartu taikant atitinkamas išorės sienų kontrolės, prieglobsčio suteikimo, imigracijos ir nusikalstamumo prevencijos bei kovos su juo priemones“. Europos Bendrijos (toliau EB) steigimo sutarties⁵ 14 straipsnio 2 punkte vidaus rinka apibrėžiama kaip vidaus sienų neturinti erdvė, kurioje užtikrinamas laisvas prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas. Šios sutarties 61 ir 62 straipsniai⁶ apibrėžia ES Tarybos kompetencijos ribas, tarp jų nustatyti ir išorės sienų kontrolės

¹ A. Urmonas Socialiniai pokyčiai ir policijos subjektiškumas: Jurisprudencija, 2002, t. 36(28)

² Principu (lot. principum – pradžia, pagrindas) paprastai laikoma pagrindinė idėja, nuostata ir požiūris, besiremiantis objektyviais procesų ir reiškinių gamtoje bei visuomenėje raidos dėsniniais. Principai – tai pagrindinės idėjos bei nuostatos, kuriomis remiantis nustatoma, sudaroma ir funkcionuoja institucijų sistema.

³ A. Urmonas Socialiniai pokyčiai ir policijos subjektiškumas: Jurisprudencija, 2002, t. 36(28)

⁴ Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcijos: OL 2006 C 321 E

⁵ Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcijos: OL 2006 C 321 E

⁶ Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcijos: OL 2006 C 321 E

priemonės. Todėl apibrėžiant ir kuriant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, ES išorės siena turi didžiausią reikšmę. Sienų kontrolė padeda ne tik reguliuoti žmonių, įvažiuojančių į šią erdvę ir išvažiuojančių iš jos, srautus, bet ir apsaugoti ES piliečius nuo galimų pavojų, susijusių su asmenų judėjimu ir per sienas plintančiu nusikalstamumu.

ES valstybės narės yra atsakingos už bendrų standartų įgyvendinimą prie išorės sienų, svarbiausios su sienų kontrole susijusios teisės nuostatos yra išdėstytos Šengeno *acquis*⁷, kuris integruotas į ES teisės sistemą protokolu⁸, pridėtu prie ES sutarties ir EB steigimo sutarties.

Valstybės sienos apsauga - yra sudėtinė Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo užtikrinimo dalis. Vienas svarbiausių prioritetų – patikima, Europos Sąjungos reikalavimus atitinkanti valstybės sienos kontrolė ir apsauga, ypatingą dėmesį skiriant Europos Sąjungos išorinės sienos kontrolei ir apsaugai.

Tinkama valstybės sienos apsauga – tai sudėtinė valstybės nacionalinio saugumo dalis, o kartu Lietuvos saugumas yra neatsiejama Europos bei globalaus saugumo dalis.

Tyrimo tikslas – apžvelgti Europos Sąjungos, Šengeno bei Lietuvos teisinės bazės nuostatas bendradarbiavimo sienos saugumo klausimais, nustatyti šios srities teisinio reguliavimo ir taikymo problemas Lietuvoje.

Tyrimas

Šengeno erdvės atsiradimo ir plėtros pagrindinis tikslas yra pasienio tikrinimų panaikinimas prie Sutarties šalių vidinių sienų, pakankamas ir pagal *Šengeno Konvencijoje* reglamentuotų tikrinimų principus suvienodinta visų išorinių sienų kontrolė ir vienodas pasienio tikrinimų lygis. Pasienio tikrinimų prie vidinių sienų atsisakymas neišvengiamai reiškia ir nacionalinio, ir viešojo saugumo deficitą, nes valstybės narės praranda svarbią nacionalinę priemonę, leidžiančią kontroliuoti į šalį per vidines sienas atvykstančius asmenis, nustatyti jų tapatybę. Kaip atsvara tam buvo įdiegtos papildomos saugumo priemonės prie ES išorės sienų. Tai padaryta todėl, kad teise laisvai judėti Sąjungoje gali naudotis ir teisės normų negerbiantys asmenys. Norėdamos įveikti tarptautinį nusikalstamumą, ES nacionalinės policijos ir teisminės institucijos turi bendradarbiauti. Laisvės, saugumo ir teisingumo sąvokos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios. Laisvė didžia dalimi tampa bereikšme, jei žmonės negali gyventi saugiai, jei jų negina tokios teisinės sistemos, kuriomis jie galėtų pasitikėti.

⁷ The Schengen *acquis*: OJ L 239 22.09.2000

⁸ The Schengen *acquis*: OJ L 239 22.09.2000

ES) sutarties⁹ 1 straipsnyje vienas keliamų tikslų yra „ (...) puoselėti ir plėtoti Sąjungą kaip laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje laisvas asmenų judėjimas užtikrinamas kartu taikant atitinkamas išorės sienų kontrolės, prieglobsčio suteikimo, imigracijos ir nusikalstamumo prevencijos bei kovos su juo priemones“. Europos Bendrijos (toliau EB) steigimo sutarties¹⁰ 14 straipsnio 2 punkte vidaus rinka apibrėžiama kaip vidaus sienų neturinti erdvė, kurioje užtikrinamas laisvas prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas. Šios sutarties 61 ir 62 straipsniai¹¹ apibrėžia ES Tarybos kompetencijos ribas, tarp jų nustatyti ir išorės sienų kontrolės priemones. Todėl apibrėžiant ir kuriant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, ES išorės siena turi didžiausią reikšmę. Sienų kontrolė padeda ne tik reguliuoti žmonių, įvažiuojančių į šią erdvę ir išvažiuojančių iš jos, srautus, bet ir apsaugoti ES piliečius nuo galimų pavojų, susijusių su asmenų judėjimu ir per sienas plintančiu nusikalstamumu.

ES valstybės narės yra atsakingos už bendrų standartų įgyvendinimą prie išorės sienų, svarbiausios su sienų kontrole susijusios teisės nuostatos yra išdėstytos Šengeno *acquis*¹², kuris integruotas į ES teisės sistemą protokolu¹³, pridėtu prie ES sutarties ir EB steigimo sutarties.

ES valstybių bendradarbiavimą apsunkina skirtingi konkrečių kriminalinių ar kitų veiksmų apibrėžimai. Bet tarptautiniai nusikaltimai, nepaiso nacionalinių ribų. Siekdama problemą efektyviai išspręsti, Europos Sąjunga toliau kuria bendrą baudžiamąją ir kitų sričių politiką.

Šiuo metu Europos Sąjungos bei Šengeno erdvėje, daugeliu atvejų tarptautinės teisės norma automatiškai tampa nacionalinės teisės, kurią taiko teismai bei vykdomoji valdžia, dalimi.

Keičiantis iššūkiams ir juos priėmus be bendros gynybos klausimų vis daugiau dėmesio reikėjo skirti kitiems valstybės uždaviniams spręsti. Pavyzdžiui, nelegali imigracija ir tranzitinė migracija, organizuotų nusikalstamų struktūrų veikla ir nelegalus verslas bei kontrabanda, teroristų skverbimasis iš užsienio ir jų veikla Lietuvoje, nelegalus ginklų, narkotikų, radioaktyviųjų ir kitokių ypač pavojingų medžiagų įvežimas, tranzitas ar prekyba, netikrų pinigų gamyba, platinimas ar neteisėtu būdu įgytų pinigų plovimas bei kita analogiška veikla tapo aktualiais išoriniais rizikos veiksniais ir galimais pavojais Lietuvos nacionaliniam saugumui.

⁹ Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcijos: OL 2006 C 321 E

¹⁰ Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcijos: OL 2006 C 321 E

¹¹ Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcijos: OL 2006 C 321 E

¹² The Schengen *acquis*: OJ L 239 22.09.2000

¹³ The Schengen *acquis*: OJ L 239 22.09.2000

Sėkmingai užkardant anksčiau minėtas grėsmes prie valstybės sienos, reikia žymiai mažiau pastangų kovojant su tokio pobūdžio nusikalstama veika valstybės teritorijos viduje, todėl valstybės sienos apsaugos subjektų veikla, pirmiausiai ir turėtų būti į tai nukreipta bei vykdoma prie valstybės sienos, siekiant išaiškinti ir užkirsti kelią nusikalstamumui per valstybės sieną.

Straipsnyje detaliau aptariamos Šengeno teisyno normos, reglamentuojančios bendradarbiavimo tarp susitariančiųjų šalių aspektus.

Su sienomis susijusį tarptautinį bendradarbiavimą sąlyginai galima skirstyti į vietinį, dvišalį, daugiašalį bei regioninį (jūros rajonuose) bendradarbiavimą.

Vietinis bendradarbiavimas apibūdinamas kaip bendradarbiavimas tarp dviejų valstybių sienos kontrolės institucijų pareigūnų, dirbančių sienos perėjimo punktuose arba kituose vietinio lygmens padaliniuose (užkardose ir pan.). Toks vietinis bendradarbiavimas daugiausia apima kasdieninius, praktinius reikalus, susijusius su sienos kirtimu, pvz., tai gali būti susitikimai su gretimos valstybės sienos perėjimo punkte dirbančių pareigūnų vadovybe, apsikeitimas aktualia informacija apie įvykius prie sienos, transporto eismo per sieną reguliavimas, užsieniečių neįleidimas, sulaikytų pažeidėjų perdavimas ir pan.. Tokio vietinio bendradarbiavimo būdai ir formos dažniausiai yra aptartos tarpžinybinio lygmeniu tarp sienos kontrolės institucijų sudarytuose bendradarbiavimo susitarimuose arba sienos įgaliotinių susitarimuose/ protokoluose.

Pabrėžiama dvišalių sutarčių reikšmė, kadangi tokios sutartys sienų valdymo klausimais su gretimomis valstybėmis yra labai svarbios ir stiprina sienų saugumą. Tokios sutartys leidžia sukurti atitinkamus darbinis mechanizmus, pavyzdžiui keitimąsi informacija, nustatyti ryšių palaikymo kanalus ir būdus, vietinius kontaktinius punktus, incidentų prie sienos sprendimą, kad jie netaptų politiniais ginčais ir pan.

Lietuva su gretimomis valstybėmis – Latvija, Lenkija, Baltarusija, Rusija yra sudariusi su valstybės sienomis ir jų valdymu susijusias sutartis: dėl sienos delimitavimo ir demarkavimo, dėl sienos perėjimo punktų, bendros kontrolės jungtiniuose pasienio kontrolės punktuose, sienos įgaliotinių, laivybos pasienio vidaus vandenyse, readmisijos ir kt. Šių sutarčių analizė rodo, kad Lietuva šiuo metu neturi sudariusių tokių dvišalių sutarčių:

su Latvija: dėl valstybės sienos jūroje delimitavimo;

dėl išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo atribojimo Baltijos jūroje;

su Baltarusija: dėl asmenų perdavimo ir grąžinimo (readmisijos sutartis);

su Rusija: dėl laivybos vidaus vandenyse (Nemunu).

Sienų delimitacija ir demarkacija turi ypatingą reikšmę kontroliuojant Lietuvos sienas. Taip pavyzdžiui, nesant nustatytos sienos jūroje su Latvija, tai kelia nemažai teisinių problemų, pvz., sprendžiant pasienio incidentus neįmanoma nustatyti, kurios valstybės teritorijoje įvyko įvykis, kokios valstybės teisė bus taikoma ir pan..

Dvišalio tarptautinio bendradarbiavimo kontekste svarbiausias vaidmuo sprendžiant ir teisiškai sureguliuojant klausimus, susijusius su valstybės siena, priklauso sienos įgaliotiniams. Sienos įgaliotinio institutas yra numatytas Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymu¹⁴. Šio įstatymo 2 straipsnio 17 dalyje bei 27 straipsnyje yra išdėstytos tokios svarbiausios nuostatos:

1) sienos įgaliotiniai yra tam įgalioti valstybės pareigūnai, paskirti nagrinėti su atitinkamų gretimos valstybės institucijų atstovais pasienio incidentus bei kitus klausimus, susijusius su sienos apsauga;

2) sienos įgaliotiniais atitinkamai sienos daliai (atkarpai) skiriami valstybės pareigūnai Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties su gretima valstybe nustatyta tvarka;

3) sienos įgaliotiniai kartu su atitinkamų gretimos valstybės institucijų atstovais nagrinėja pasienio incidentus ir kitus klausimus, susijusius su sienos apsauga;

4) sienos įgaliotinių neišspręsti pasienio incidentai ir kiti sienos teisinio režimo pažeidimo klausimai perduodami spręsti diplomatiniais kanalais per Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministeriją.

Nors minėtas įstatymas išsamiai nereguliuoja sienos įgaliotinio skyrimo tvarkos, pagal Lietuvoje susiklosčiusią praktiką, sienos įgaliotiniai yra skiriami tik iš VSAT pareigūnų tarpo, paprastai tai yra atitinkamas sienos atkarpos saugančių VSAT rinktinių vadai, o vyriausioju sienos įgaliotiniu skiriamas VSAT vadas, vyriausiojo sienos įgaliotinio pavaduotoju –VSAT vado pavaduotas ir pan. Išnagrinėjus kitų ES valstybių narių patirtį nustatyta, kad sienos įgaliotiniu gali būti skiriamas ne tik sienos kontrolės, bet ir kitos teisėsaugos institucijos ar ministerijos pareigūnas. Be to, sienos įgaliotiniu gali būti skiriamas sienos kontrolės institucijos atstovas, tačiau jo pareigos nėra sugretinamos su kitomis šioje institucijoje pareigomis.

Kaip jau buvo minėta, Lietuva turi sudariusi sutartis dėl sienos įgaliotinių su Latvija¹⁵, Lenkija¹⁶ ir Baltarusija¹⁷, visos jos yra įsigaliojusios. Šiuo metu yra parengtas ir artimiausiu metu

¹⁴ Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas (Žin., 2000, Nr. 42-1192)

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 1 d. susitarimas dėl valstybės sienos įgaliotinių veiklos (Žin., 2002, Nr. 75-3218)

¹⁶ Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos 1996 m. kovo 5 d. sutarties dėl bendros valstybės sienos, su ja susijusių teisinių santykių, taip pat dėl bendradarbiavimo ir abipusės pagalbos šioje srityje (Žin., 1998, Nr. 105-2902)

rengiamasi parafuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės susitarimo dėl valstybės sienos įgaliotinių veiklos projektą.

Išnagrinėjus šias sutartis lyginamuoju metodu, nustatyta, kad jose skirtingai sureguliuoti sienos įgaliotinio instituto sudėtis, pvz., vienos sutartyse yra numatytas vyriausiasis sienos įgaliotinis, kitose toks pareigūnas nenumatytas ir t.t.

Analizė rodo, kad vyriausiojo sienos įgaliotinio, jo pavaduotojo pareigybė nėra numatyta sutartyse nei su Latvija, nei su Rusija, tačiau tai nėra didelė teisinė kliūtis. Būtina kreipti daugiau dėmesio į tai, kad sutartyje su Latvija nėra numatytas sienos įgaliotinio pavaduotojas, todėl jo nesant (dėl ligos, atostogų, komandiruočių, perkėlimo į kitas pareigas ir pan.) niekas negali jį pavaduoti ir laikinai eiti jo pareigų. Tai turi neigiamos įtakos sprendžiant ir sureguliuojant su siena susijusius klausimus.

Nagrinėjant dvišales tarptautinio bendradarbiavimo sutartis, reikėtų išskirti VSAT tarpžinybiniu lygiu su kitų valstybių analogiškoms tarnybomis sudarytas bendradarbiavimo sutartis (bendradarbiavimo protokolus, memorandumus). Šiuo metu VSAT yra sudariusi tokias sutartis su Suomija, Švedija, Vokietija, Rusija, Baltarusija, Ukraina, Gruzija, Moldova.

Kalbant apie daugiašalį tarptautinį bendradarbiavimą reikėtų konstatuoti, kad Lietuva turi sudariusi tik vieną daugiašalę sutartį – Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Estijos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės susitarimą dėl bendradarbiavimo valstybių sienos apsaugos srityje¹⁷. Joje yra apibrėžtos pagrindinės trišalio bendradarbiavimo nuostatos, kai kurios iš jų jau paseno ir nebeatitinka šių dienų realijų. Taip., pvz., sutarties 2 straipsnyje buvo numatyta sukurti bendrą duomenų bazę sienos apsaugos tikslais, tačiau to taip ir nepavyko padaryti, šalys sukūrė tik atskiras, nacionalines sienos apsaugos duomenų bazines. Be to, nuo š.m. rugsėjo 1 d. visos trys šalys pradėjo naudotis ne tik savo nacionalinėmis duomenų bazėmis, bet ir ŠIS, kurioje kaupiami duomenys ne tik Baltijos šalių, bet ir kitų Šengeno erdvės narių (iš viso ŠIS cirkuliuoja 23 valstybių narių paskelbti duomenys).

Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2008 metų tiek Lietuva, tiek Latvija ir Estija panaikins vidaus sienų kontrolę, būtų naudinga šią sutartį atnaujinti, joje numatant naujas, su sienų kontrole susijusio bendradarbiavimo formas ir tokios veiklos trišalio koordinavimo mechanizmą. P.vz., naujos redakcijos sutartyje reikėtų numatyti kaip būtų galima efektyviau taikyti Šengeno teisyne

¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 27 d. susitarimas dėl valstybės sienos įgaliotinių veiklos (Žin., 2006, Nr. 70-2558)

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Estijos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 23 d. susitarimas dėl bendradarbiavimo valstybių sienos apsaugos srityje (Žin., 1995, Nr.11-236).

nuostatas dėl ryšių palaikymo, imigracijos ryšių palaikymo pareigūnų, dokumentų konsultantų suderinto išdėstymo ir t.t.

Be šios sutarties, trišalis bendradarbiavimas sienų kontrolės klausimais taip pat vyksta Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos¹⁹ rėmuose, kur veikia nuolatinis Sienų apsaugos vyresniųjų pareigūnų komitetas.

Šengeno kataloge pabrėžiama, kad jūros rajonuose taip pat turėtų būti sukurtos regioninės bendradarbiavimo per sienas struktūros, tokios iniciatyvos turėtų sutelkti visas to regiono šalis ir prisidėti prie sienų saugumo.

Siekiant reaguoti į geopolitinius iššūkius Baltijos jūros regione pasibaigus šaltajam karui 1992 m. gegužės 5-6 d. Kopenhagoje įvykusio 11 Baltijos regiono valstybių (tarp jų ir Lietuvos) užsienio reikalų ministrų ir Komisijos atstovų forumo metu buvo įsteigta Baltijos jūros valstybių taryba²⁰ (angl. *Council of the Baltic Sea States*) (toliau BJVT).

Suomijos siūlymu, 1996 metais BJVT rėmuose buvo įkurta Baltijos jūros regiono sienos kontrolės tarnybų bendradarbiavimo konferencija, (angl. *Baltic Sea Region Border Control Cooperation Conference*), jos veikloje dalyvauja VSAT. Pagal šios konferencijos priimtą sprendimą, kasdieniniam bendradarbiavimui valstybės įsteigė nacionalinius jūros sienos apsaugos koordinacinius centrus. Lietuvoje toks centras yra įsteigtas VSAT Pakrančių apsaugos rinktinėje²¹.

BJVT rėmuose 1996 metais įkurta Specialioji grupė kovoti su organizuotu nusikalstamumu Baltijos jūros regione²² (angl. *Task Force on Organised Crime in the Baltic Sea Region (TF-OC)*). Šios specialiosios grupės tikslas yra stiprinti valstybių narių gebėjimus užkardyti ir kovoti su organizuotu nusikalstamumu palengvinant bendradarbiavimą tarp valstybių narių teisėsaugos institucijų. Specialiosios grupės veiklos dalyvauja VSAT, PD, MD ir kitos Lietuvos teisėsaugos institucijos.

Komisija komunikate dėl ES pietinių jūros sienų valdymo sustiprinimo²³ teigiamai įvertino šios konferencijos veiklą.

¹⁹ Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos 1994 m. birželio 13 d. susitarimas dėl Baltijos valstybių parlamentų ir vyriausybės bendradarbiavimo

²⁰ <http://www.cbss.st/> (prisijungta 2007-10-30)

²¹ Vyriausiojo pasienio policijos komisaro 1999 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 459 „Dėl Nacionalinio jūros sienos apsaugos koordinacinio centro įkūrimo“

²² <http://www.balticseataaskforce.ee/> (prisijungta 2007-10-28)

²³ Communication from the Commission to the Council - Reinforcing the Management of the European Union's Southern Maritime Borders, COM (2006) 733 final

IŠVADOS

Reziumuojant galima teigti, kad Lietuva su gretimomis valstybėmis – Latvija, Lenkija, Baltarusija, Rusija yra sudariusi beveik visas, su valstybės sienomis ir jų valdymu susijusias sutartis. Šiuo metu nenustatytas Lietuvos jūros sienos su Latvija teisinis statusas, nesureguliuota laivybos vidaus vandenimis (Nemunu) tvarka bei nenustatytas tikslus Lietuvos-Lenkijos-Baltarusijos sienos sankirtos taškas.

Dvišalio bendradarbiavimo per sieną kontekste, svarbiausias vaidmuo priklauso sienos įgaliotinio institutui, kuris apibrėžtas Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatyme ir detaliau išplėtotas Lietuvos sutartyse su gretimomis valstybėmis dėl sienos įgaliotinių. Sienos įgaliotiniai skiriami tik VSAT pareigūnai, Lietuvoje pasirinktas sienos įgaliotinio ir kitos oficialiai einamos VSAT pareigybės sugretinimo modelis. Sutartyje dėl sienos su Latvija įgaliotinių veiklos nėra numatyta sienos įgaliotinio pavaduotojo pareigybė, todėl tai turi neigiamos įtakos sprendžiant ir teisinėmis priemonėmis sureguliuojant pasienio incidentus ir kitus su siena susijusius klausimus.

Lietuvos VSAT, PD, MD kitos teisėsaugos institucijos dalyvauja 1992 m. įsteigtos Baltijos jūros valstybių tarybos organų – specialiųjų darbo grupių, sienos kontrolės tarnybų konferencijų veikloje. VSAT Pakrančių apsaugos rinktinėje (Klaipėdoje) yra įsteigtas Nacionalinis jūros sienos apsaugos koordinacinis centras.

Lietuva, rengdamasi visapusiškai taikyti Šengeno teisyną ir panaikinti vidaus sienų kontrolę, su Latvija ir Lenkija yra sudariusi reikiamus susitarimus dėl policijos bendradarbiavimo, jų nuostatos atitinka Šengeno konvencijos reikalavimus. Siekiant gerinti teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą pasienio regionuose, į veikiančių kontaktinių punktų veiklą reikėtų įtraukti policijos ir muitinės pareigūnus.

Reiktų pastebėti, jog ikūrus FRONTEX buvo sukurtas Bendrijos mechanizmas, skirtas koordinuoti valstybių narių operatyvų bendradarbiavimą prie išorės sienų, taip sustiprinant teisingą bendrų taisyklių, nustatytų Šengeno sienų kodekse, įgyvendinimą.

Laikino vidaus sienų kontrolės atnaujinimo mechanizmas Lietuvos teisinėje bazėje nesureguliuotas, pasigendama išsamesnių teisė normų Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatyme bei jį lydinčiuose poįstatyminiuose teisės aktuose.

Lietuvos teisinė bazė, susijusi su trečiųjų šalių piliečių gražinimu, iš esmės yra suderinta su ES teisės aktais. FRONTEX veiklos įgaliojimai, ypač organizuojant bendras gražinimo operacijas, yra apriboti.

LITERATŪRA

1. A.Urmonas Socialiniai pokyčiai ir policijos subjektiškumas: Jurisprudencija, 2002, t. 36(28)
2. Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos 1994 m. birželio 13 d. susitarimas dėl Baltijos valstybių parlamentų ir vyriausybių bendradarbiavimo
3. Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcijos: OL 2006 C 321 E
4. Komisijos rekomendacija 2006/XI/06 nustatanti bendrą „Praktinį sienos apsaugos pareigūnų vadovą (Šengeno vadovą)“ valstybių narių kompetentingoms institucijoms naudoti vykdant asmenų kontrolę prie sienų.
5. Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas (Žin., 2000, Nr. 42-1192)
6. Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas (Žin., 2000, Nr. 92-2848)
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 1 d. susitarimas dėl valstybės sienos įgaliotinių veiklos (Žin., 2002, Nr. 75-3218)
8. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos 1996 m. kovo 5 d. sutarties dėl bendros valstybės sienos, su ja susijusių teisinių santykių, taip pat dėl bendradarbiavimo ir abipusės pagalbos šioje srityje (Žin., 1998, Nr. 105-2902)
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 27 d. susitarimas dėl valstybės sienos įgaliotinių veiklos (Žin., 2006, Nr. 70-2558)
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Estijos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 23 d. susitarimas dėl bendradarbiavimo valstybių sienos apsaugos srityje (Žin., 1995, Nr.11-236).
11. Vyriausiojo pasienio policijos komisaro 1999 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 459 „Dėl Nacionalinio jūros sienos apsaugos koordinacinio centro įkūrimo“
12. 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 562/2006 nustatantis taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą:OL, 2006, L 105
13. 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1931/2006 nustatantis vietinio eismo per valstybių narių išorės sausumos sienas taisykles ir iš dalies keičiantis Šengeno konvencijos nuostatas (OL, 2006, L 405)
14. 2004 m. spalio 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2007/ 2004 įsteigiantis Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūrą (OL 2004, L 349)

15. 2001 m. birželio 28 d. Tarybos direktyva 2001/51/EB dėl Konvencijos, įgyvendinančios 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimą, 26 straipsnio nuostatų papildymo (OL 2004 m. specialusis leidimas, 19 skyrius, 4 tomas, p. 160)
16. Communication from the Commission to the Council - Reinforcing the Management of the European Union's Southern Maritime Borders, COM (2006) 733 final
17. The Schengen *acquis* - Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders (OJ L 239 22.09.2000)
18. The Schengen *acquis* - Decision of the Executive Committee of 28 April 1999 on liaison officers (SCH/Com-ex (99) 7 rev. 2) (OJ L 239 22.09.2000)

TENDENCIES OF COOPERATION ON STATE BORDER GUARD

Danguole Seniutiene

Mykolas Romeris University

SUMMARY

As more and more Europeans take advantage of their rights to move freely around the European Union (EU) either for business or personal reasons, the need for greater co-operation between national police forces, customs services and legal systems is set to increase enormously. Similarly, the activities of international terrorist groups and criminal organisations benefit from and use this freedom. To combat them efficiently, the EU's national law enforcement agencies must co-operate with their counterparts in other EU countries on an almost daily basis. Several measures have been put in place to help them work together quickly and efficiently.

Better and closer co-operation between national and local law-enforcement agencies in the European Union is crucial to ensure that the EU develops into a genuine single area of freedom, security and justice, where individuals rights are protected and organised crime efficiently countered.